

יִינֶשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת... מִמֶּלֶךְ הַחֲבָאִת (לח-ה)
הַמִּגֵּד מִמִּזְרִיט שֶׁזֶּל הָיָה אוֹמֵר: צָרִיד כָּל אִדָּם לִרְאוֹת אֶת הַזֹּהֶל
כִּרְאִי: כֶּשֶׁם שֶׁהָרָאִי מִשְׁקָף לַעֲיָנִי אֶת צַדִּי הַכִּיּוֹר שְׁלוֹ, כִּךְ גַּם בִּרְאוֹתֵי
אֶת חֲסְרוֹנוֹת הַזֹּהֶל עָלֵי לַהֲבִיחִין בָּהֶם גַּם אֲצִל עֲצָמוֹ וּלְלַמֵּד מִזֶּה לִיצֵד
לִסְלָקָם. וְהָיוּ פִירוּשׁוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ: „אִיֵּהוּ חֲכָם הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם“ (אָבוֹת).
לְפִיכֵךְ, כֹּאשֶׁר בָּאוּ הַחֲכָמִים לִיטוֹל יִדְיָהֶם, וּרְגִלֵּיהֶם לִפְנֵי הַעֲבֹדָה:
וְהָיָה עֲלֵיהֶם גַּם לַהֲתַרְחֵץ מִכָּל פֶּגַם רוּחָנִי, מִכָּל חֲסְרוֹן, נִגְיָה וּפְגִימָה —
הָיָה הַכִּיּוֹר, הַעֲשׂוֹי מִרְאֹת, מִזְכִּיר לָהֶם, כִּי כִּדִּי לַהֲבִיחִין בַּחֲסְרוֹנוֹת עֲצָמָם
עֲלֵיהֶם לַהֲשִׁתָּקֵף בְּזוֹלָת. אִם יִסְתַּכְּלוּ רַק עַל עֲצָמָם, יִקְשֶׁה לָהֶם מְאֹד לַהֲבִיחִין
בַּחֲסְרוֹנוֹתֵיהֶם... (תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף)

11
א
ע
כ

השבת והמשכן

יִיִּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם, אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוְּוָה ה' לַעֲשׂוֹת אוֹתָם" (שְׁמוֹת ל, א).
מִפְרָשׁוֹ שֶׁהָיָה זֶה לַמַּחֲרַת יוֹם הַכִּיּוֹרִים כְּלוֹמֵר בִּי"א תִּשְׁרִי, בּו נַעֲנָה ה' לַמֶּשֶׁה וְסִלַּח
עַל חַטָּא הָעֵגֶל. מִיד לֵאחֹר שִׁירָד מִהָר סִינִי, מִקְהִיל מֹשֶׁה אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל וּמוֹסֵף לָהֶם
כִּמּוֹ דִּיוּחַ עַל דְּבָרֵי ה' אֱלֹוֵי בָאוֹתָם אַרְבָּעִים יוֹם אַחֲרוֹנִים שֶׁשָּׁהָה בָּהֶם.
כִּבְר בִּפְרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת הַתּוֹדֵעַנָּה לַמַּעֲשִׂי מֹשֶׁה רַבִּינוּ בְּהָר סִינִי (שֶׁם לֵד, ד) עַל חִילוּפֵי
הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ לוֹ שֶׁם עַם ה', וְלִכְאוּרָה הַהֲגִינִין אוֹמֵר שֶׁאֵת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ הוּא בָא לֹמֵר
לְיִשְׂרָאֵל כִּמּוֹ אֶת יִי"ג הַמִּידוֹת שֶׁנִּתְּגַלּוּ לוֹ בָּאוֹתוֹ יוֹם כִּיפּוֹר (שֶׁם ה, ז), פְּרָקִי דְרָבִי אֲלִיעֶזֶר
מוֹ, רִדִּיל סִי"ק סב, פֶּא), אֶת יִי"הנָה אֲנֹכִי כוֹרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל עַמֵּךְ אַעֲשֶׂה נִפְלְאוֹת וְגוֹי" —
הַבְּרִית שֶׁנִּכְרְתָה מִחֻדָּשׁ לֵאחֹר חַטָּא הָעֵגֶל, אֶת הַבְּשׂוּרָה שִׁי"הנִי גֹרֵשׁ מִפִּנֵּךְ אֶת הָאֲמֹרִי
וְהַכְנַעֲנִי וְהַחֲתִיתִי וְגוֹי", וְכֵן אֶת כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ בַּעֲלִיָּה שְׁלִישִׁית זֶה לָהָר (שֶׁם י, כו).
וּמִכָּל אֱלֹהֵי מִזְכִּיר מֹשֶׁה רַבִּינוּ בַּהֲתַקְהָלוֹת הַגְּדוֹלָה הָיוּ שְׁנֵי נוֹשָׁאִים בְּלִבָּד:
א. הַשְּׁבֵת: "שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה, וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קוֹדֶשׁ" (שֶׁם ל, ב).
ב. מְלָאכַת הַמֶּשֶׁכֶן: "קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה' וְגוֹי" (שֶׁם ה). וּלְמִירוֹת שְׁלָלָה סִפֵּק
מִסֵּר מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל גַּם אֶת שָׂאֵר דְּבָרֵי וְצִוְּוִי ה' — אֲבָל הַתּוֹרָה רָאִתָּה לְהִזְכִּיר שְׁנֵי עֲנִינִים
אֱלוּ בְּלִבָּד, וְהַדְּבָר דּוֹרֵשׁ הַסֵּבֵר.

2
א
ה
כ
כ

וְהָיָה מַעֲשֶׂה הָעֵגֶל גִּרָם לַמַּשְׁבֵּר עֲמוּק וְחִמּוֹר בִּנְפֹשׁוֹ שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל.
רִאשִׁית, אִיךְ נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה כֹה חִמּוֹר מִמֶּשׁ בְּסִמּוֹךְ לִקְבֵּלַת הַתּוֹרָה וּכְדִבְרֵי חֲז"ל מִשֶּׁל
לְכָלֶּה שְׁזִינְתָּה תַּחַת חוֹפְתָּה. שְׁנִית, הָרְגוּ אֶת חוֹר — נִבְיָא ה', שְׁסִייעַ לַמֶּשֶׁה לְהַצִּיל עַם
יִשְׂרָאֵל בַּמַּלְחָמָה עִמָּלֵךְ (וִיקִיר י, ג; שְׁמוֹת יז, ט). שְׁלוּשִׁת אֲלָפִים אִישׁ נִהָרְגוּ עַל יְדֵי בְנֵי
לֵוִי, וְלֹא סָתַם הָרִיגָה אֲלָא יִי"אִישׁ אֶת אֲחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קְרֹבּוֹ" (שֶׁם לב,
כִּזְכַּח). רַבִּים מֵתִים גַּם בַּהֲשָׁקָאֵת הַמַּיִם וּבִמְגִיפָה (שֶׁם כ, לה, וְגַם יוֹמָא סו, ב). הַשְּׁכִינָה
מִירוֹשֶׁת מֵהֶם (שְׁבֵת פח, א), וְאִמִּירָה קִשָּׁה שֶׁל הַקִּבְיָה "וּבְיוֹם פִּקְדֵי וּפְקֻדֹתֵי" (שְׁמוֹת לב,
לד). וְאִמֵּנִם אוֹמֵר הַקִּבְיָה לַמֶּשֶׁה "סִלַּחֲתִי כְּדִבְרֶיךָ" (בְּמִדְבָר יד, כ) וּבְפִרְקֵי דְרִי"א סוֹף
וּבְכָלֵי פֶרֶק מוּ בִּיאֵר דְּאִמִּירָה זֶה כּוֹלֵלֵת גַּם עַל חַטָּא הָעֵגֶל. וְכֵן כָּתַב רַבִּינוּ בַּחֲבִי (בְּמִדְבָר שם)
וּבְכָלֵי יָקָר וְעוֹד, וּמִשְׁמַע שֶׁהַחֲטָא נִמְחָק. וּמִי"מ נִמְצָא שֶׁהַחֲטָא לֹא נִמְחָק לֹמְרִי, וְכִמּוֹ
לַמֶּשֶׁל אוֹתוֹן עֲטוּרוֹת שְׁעִיטוֹן הַקִּבְיָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּזִמָּן קִבֵּלַת הַתּוֹרָה וְנִטְלָה מֵהֶם בַּחֲטָא
הָעֵגֶל, עֲטוּרוֹת אֱלוּ לֹא הוֹשְׁבוּ. לֹא הוֹשְׁבָה הַחִירוֹת מִמֶּלֶךְ הַמּוֹת וּמִשְׁעִבּוֹד מַלְכוּיּוֹת
כְּפִי שֶׁהָיָה קוֹדֵם הַחֲטָא (שְׁמוֹרִי לב, א). וְכֵן, לְמִירוֹת הַמַּחֲלִילָה, לֹא הוֹשְׁבָה הַמַּעֲלָה שֶׁהָיָה
בְּלוֹחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁהָיוּ כָּל כּוֹלֵן מַעֲשֶׂה אֱלֹוקִים — מַעֲלָה שְׁבֻכּוֹתָה בָּאוּ הַחִירוֹת
שֶׁהִזְכֵּרְנוּ, כּוֹלֵל סְגוּלַת הַחִירוֹת מִן הַשְּׁכַחָה שֶׁהָיוּ לּוֹמְדִים בָּהֶן וְלֹא מִשְׁכַּחִים תּוֹרָתָם (עֵרְכִין
נד), וְאִילוּ עֲכָשִׁיו בְּלוֹחוֹת שְׁנִיּוֹת רַק הַכְּתָב "מִכְתָּב אֱלֹוקִים הוּא", בְּעוֹד שְׁגוֹף הַלּוֹחוֹת
הֵן מַעֲשֶׂה אָדָם (שְׁמוֹת לב, טו; לד, א). כְּלוֹמֵר, לְמִירוֹת הַסִּלִּיחָה עֲדִיין חֲסֵר מִשְׁהוּ, וְכִבְר
עֲמֵד בְּכָל אֱלֹהֵי יִדִּידֵי הַגִּרָּא נִבְצֵל שְׁלִיטָא בְּשִׁיחוֹת שְׁלו לְפִרְשֵׁת וִיקָהָל.

31

וְנִרְאָה לֹמֵר שֶׁאֵת זֹאת רָצָה מֹשֶׁה רַבִּינוּ לְהַעֲבִיר כְּמִסֵּר בָּאוֹתָה הַתְּקַהָלוֹת שֶׁל "מַמְחָרַת
יוֹם הַכִּיּוֹרִים" עִי"י לִימוֹד מוֹסֵר הַשְּׁכָל מִן הַשְּׁבֵת וּמִן הַמֶּשֶׁכֶן, וּמֵהֶם גַּם יָחַד הָאִיךְ לֹא
לְשִׁגוֹת חֲז"ל יוֹתֵר בְּמַעֲשִׂים מְעוּרִים כָּל כָּךְ.

11

1
"בת קול" מאחר ורוב האנשים אינם יכולים לשמוע אותה. אמר על כך קדוש ישראל
הבעש"ט זי"ע: כל יהודי בעולם שומע את הכרוז של הבת קול, ואם כי אי אפשר לשמוע
את הבת קול באוזניים גשמיות הרי שאפשר לקלוט אותה בפנימיות לבו ונשמתו, כי כל
יהודי שיש לו במשך היום אפילו לרגע קט איזה שהם הרהורי תשובה, הרי זה מחמת
הכרוז של הבת קול עכ"ל. כלומר, הבת קול שיוצאת מהר חורב, פירוש, הרהורי תשובה
שהבורא ית"ש ברוב רחמיו וחסדיו משפיע מלמעלה להעיר בני אדם מתרדמת הבל
עוה"ז.

וכתב הגר"פ פרידמן שליט"א דעלינו לדעת כי הקב"ה מעורר את האדם לא רק
באמצעות הרהורי תשובה בלב אלא גם בעיקר ע"י המעשים והאירועים הסובבים אותנו
בכל שעה ובכל רגע, שהרי מכיון שאנו יודעים ומאמינים כי אין שום אירוע בעולם, קטן
או גדול, שנעשה בלי השגחה פרטית מלמעלה, א"כ כאשר נתבונן היטב בכל הדברים
אשר עוברים עלינו תמיד, נוכל להתעורר על ידם לעבודת ה'. וזהו שאמרו חז"ל (ברכות
דף ה') "אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו". כלומר, מה שהקב"ה המסבב
כל הסיבות מביא יסורין על האדם, הוא מפני שהוא ית"ש רוצה לעורר את האדם לפשפש
במעשיו ולתקן אותם.

וכך אומר רבינו צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו "צדקת הצדיק" (סימן רלב): "כ"ל
עניני העולם וכל הנבראים מוכיחים לאדם שיש בורא, וכמו שאמרו (ברכות דף ו') כל
העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה, פירוש, שידע זה על ידה ויכיר שיש בורא עולם.
וכמו ששמעתי על מלאה הארץ קניניך, פירוש, לקנות על ידם אותך, והשי"ת מומין לאדם
בכל יום דברים וענינים שונים, אולי על ידם יבוא לזכירה בבורא".

וכאשר נתבונן עוד, נמצא שכל המעשים שקורים לנו הם דיבורים שהקב"ה מדבר
אלינו באמצעותם, שהרי דיבור של הקב"ה אינו כדיבור בשר ודם, בהיות שדיבורו של
הקב"ה הוא מחדש ומייצר, וכמו שאומר הכתוב (תהלים לג, ו') "בדבר ה' שמים נעשו",
וכל העולם לא נברא אלא ע"י עשרה מאמרות, וא"כ מבואר מזה שדיבורו של הקב"ה

הוא ישע וזיות שהקב"ה משפיע לעולם. נמצא שכל המעשים והאירועים בעולם הם
הדיבורים שהקב"ה מדבר באמצעותם לכל העולם בכלל ובפרט. ומכיון שהקב"ה מדבר
אלינו כל יום ע"י המעשים שהוא עושה לנו, החובה מוטלת עלינו לחדד את כל חושינו
על מנת לקלוט ולהבין את הדיבורים הללו.

אולם ביוותנו הרבים האדם הוא כל כך עסוק וטרוד למלא את צרכי הגוף בעניני
העולם הזה, עד שאין לו את האפשרות להתבונן ולשמוע את קולו של הקב"ה המדבר
אליו כל הזמן, וכמו שאמרו: "תרי קלי לא משתמעיו". אם האדם הוא עסוק לשמוע
את קולו של הגוף שאינו יודע שובע ודורש כל הזמן עוד ועוד, אין הוא מסוגל לשמוע
את קולו של הקב"ה המדבר אליו ע"י המעשים הנעשים עמו.

יתירה מזו מצאנו בנמרא מסכת ערכין (דף טז, ב'): "עד היכן תכלית יסורין, אמר
רבי אלעזר, כל שארגו לו בגד לבלוש ואין מתקבל עליו... גדולה מזו אמרו, אפילו נתכוונו
למוזג בחמין ומוזג לו בצונן, בצונן ומוזג לו בחמין... מר בריה דרבינא אמר, אפילו נהפך
לו חלוקן... במתניתא תנא אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלוש ועלו בידו שתיים". ודקדק
הבעש"ט זי"ע, הלא אחז"ל (שבת נה, א) "אין יסורין בלא עוון", וא"כ איך יכול להיות
שיסורים כל כך קלים יהיו לכפרת חטא ועוון, וגם מה פירוש "תכלית יסורין" למה לא
י"ע היכן יסורין?"

וביאר הבעש"ט כי כלל גדול הוא שהבורא ית"ש הוא שורש הטוב ואינו מתאכזר
ח"ו לבריותיו. ומה שהוא ית"ש מביא יסורים על האדם יש לזה "תכלית", והוא לעורר
אותו להיטיב את דרכיו. ומעתה אם האדם יש לו אמונה פשוטה בה, ובכל מעשה קטן
הוא כבר רואה את השגחתו ית"ש ומתעורר תיכף לתקן את דרכיו, א"כ הוא כבר משיג
את התכלית של היסורים אפילו ע"י יסורים קלים ומתכפרים עונותיו בזה. אבל אם
הוא ממאן לראות במעשה קטן זה את רצונו ית"ש, והוא תולה את הדבר במקרי הטבע,
ארי הוא גורם שיבואו עליו ח"ו יסורים יותר קשים אשר על ידם הוא כבר מוכרח
להתעורר בתשובה ולתקן את מעשיו.

ובזה תבואר המשנה באבות (פ"א מ"ז): "שמעון בנו (של רבן גמליאל) אומר, כל
ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה". והענין הוא לפי מה שנתבאר,
ישו"ב"ה מביע את רצונו ע"י אירועי עוה"ז, אלא שהגוף ע"י רצונותיו והשתוקקותו
ל"הו"ל" העוה"ז, עושה רעש כל כך עצום עד שאי אפשר לשמוע את דיבורו של הקב"ה.
ו"ל" עצה יוצאת היא להשתוקק את הגוף ולכפות עליו להפסיק את הרדיפה הבלתי פוסקת
ל"הו"ל" והחמירות, ואז יוכל לתת לב ולשמוע את קולו של הקב"ה המדבר אליו באמצעות
והנשי"ת בכל עת ובכל רגע.

וזה וזה שאומר שמעון בנו של רבן גמליאל, כדי לשמוע את קולם של החכמים, להבין
יין וזריות, לקבל מהם את המסורת שהתחילה ע"י משה שקיבל תורה מסיני, כדי
לאמוד על כל אלה בכל עמקותם "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה", כי רק כך אפשר
ישמוע את קול ה'.
יין וישוב לפרשתינו.

במשך כל השבוע כאשר האדם טרוד בעסקיו ובעניני גופו ועוה"ז והכל בקול רעש
גדול, בלתי אפשרי שישמע את קול ה' מדבר אליו, והוא מייחס לכל אירוע שקורה לו
כפרט או לכלל כדבר מקרי. אבל שבת קודש מנתקת אותו מכל חומר וגשם, מנתקת
אותו מכל עניני העוה"ז, ובשבת גם האכילה היא מצוה וזהו כבודה של שבת קדשית.
ובשבת עם הנשמה היתירה הוא כולו רוחניות וקדושה, וזהו הזמן שהוא יכול להאזין
לקול ה', וזהו השעה שהוא מסוגל להבין את דברותיו של ה' אליו ולהבין מה רצונו של
הש"ת ממנו.

כך הדבר גם במשכן, כאשר אדם נמצא בבית כנסת ובבית המדרש והוא מנותק מכל
עניני העוה"ז וכולו קשור לתפילה, ילתורה ולחסד, שם המקום שהוא יכול גם להאזין
לדברי ה' ולהבין מה ה' רוצה ממנו.

את אלה הדברים ביקש משה רבינו ללמד את ישראל, אם ידעו להאזין לדבר ה' או
אז לא יגיעו שוב לחטא כה נורא וגם לא לחטא קטן. כל החטאים נובעים מן הבלבול
ומן החושך ומחוסר מחשבה וישוב הדעת וכפי שמתארים חז"ל את המצב בזמן חטא
העגל. אבל כאשר כל הרעש הגדול שובת, רק אז הוא מסוגל להאזין לדברי ה' ולשוב
בתשובה שלימה.

מלאכת מחשבת

"ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת
שבתון לה', כל העושה בו מלאכה יומת".
"קחו מאתכם תרומה לה'. וכל חכם-לב בכם, יבואו ויעשו את כל
אשר ציווה ה'" (שמות לה, ב"י).
לפשרה של סמיכות זו, בה נסמכה מצוות השבת לציווי על עשיית
הממשכן - נאמרו כבר הסברים רבים. ובכל זאת, בעקבות דברי
רבותינו, נראה לומר בעניין זה רעיון נוסף:

- ★ -

בדיני טלטול בשבת

בידוע הוא, שהמטלטל חפץ ברשות הרבים בשבת, יתחייב על כך רק
אם ביצע גם עקירה והנחה. עקירה - היינו, לקיחת החפץ ממקום
בו היה נח קודם הטלטול; והנחה - הנחת החפץ בתום הטלטול,
והחזרתו למצב של חוסר תנועה. אם שתי אלה התווספו להולכת
החפץ, נעשתה המלאכה בשלימות.

ומבאר הגמרא במסכת "שבת" (ה:), שהנחה זו, אין פירושה שהחפץ
הונח דווקא על הקרקע. גם אם נושא החפץ עמד על מקומו בעוד החפץ
בידו - תיחשב פעולה זו כהנחה של החפץ. אך זאת בהגבלה
אחת: עצירת האדם תיחשב כהנחה, בתנאי שהתכווין "לפוש"; לנוח
מן המאמץ שבנשיאת החפץ. אך אם עצר כדי "לכתף" - היינו,
להושיב המשא על כתפו היטב כדי שייקל עליו להמשיך ולשאתו
- לא ייחשב הדבר כהנחה.

וכך יתכן, ולפנינו שניים הנושאים חפץ ברשות הרבים, ושניהם עוצרים:
האחד עומד כדי לפוש, וחבירו עומד כדי לכתף. שניהם עומדים, ואינך
יכול לראות מה בלבם. והדין הוא, שאותו שעצר כדי לפוש מטורח
המשא, נחשבת עמידתו כהנחת החפץ ברשות הרבים, אף שהחפץ

מונח עדיין על כתפו. ואילו השני שעצר לכתף והוא מסדר המשא על כתפו, עצירתו אינה נחשבת כהנחה, וכאילו המשא נמצא עדיין בתנועה.

הבדל דק ומהותי

ונראה לענין, שלעיתים ההבדל בין "לפוש" ל"לכתף", אינו ניתן כלל להבחנה:

אם אותם שניים הנושאים משא עומדים לחצות כביש, ובדיוק באותו רגע חולפת מכונית והם נאלצים לעצור בשפת הכביש. עמידתם זהה לחלוטין; איש מהם אינו מסדר בינתיים את המשא על כתפו — האם עצירה זו תיחשב כ"לכתף", או כ"לפוש"?

— הכל תלוי במחשבתם. יתכן והאחד חושב באותו רגע: חבל! המכונית הזו מעכבת אותי! — ואם כך, ייחשב כעומד לכתף; כמי שממשיך ללכת ולהניע את החפץ. שהרי אינו רוצה לעצור, ומטרת עצירתו היא רק כדי שלא ייפגע מן המכונית, ויוכל להמשיך ללכת. ואילו חברו, העומד לצידו בשפת הכביש ואומר בלבו: ברוך ה'! טוב שהמכונית הזו מאפשרת לנוח מעט — אצלו, תיחשב אותה עצירה לעומד לפוש, שהרי הוא מעוניין במנוחה.

העומד מן הצד — אינו רואה כל הבדל בין השניים. כלפי חוץ, שניהם עומדים ללא נוע, וממתינים לחלוף המכונית. ובכל זאת, השוני שבמחשבתם, גורם להבדל מכריע: הראשון עשה פעולת הנחה, ויתכן שיתחייב חטאת; והשני יהיה פטור.

ואכן, בכבות ממלאכות השבת, נקבע הדין על פי מחשבת האדם, ולא לדווקא על פי העשייה בפועל.

עליונות המחשבה

והאמת היא אף ביותר מכך: לעיתים נקבע הדין, לא על פי מחשבת העושה עצמו, אלא על פי מחשבתם של אחרים.

לדוגמה: ראובן ושמעון התירו קשרים בשבת; כל אחד התיר קשר אחד. שני הקשרים היו זהים לחלוטין: בדיוק אותו סוג קשר, וממש אותם סיבוכים בכל קשר. אלא שראובן התיר קשר, שמי שקשר אותו התכוון שישאר ל"קיימא"; היינו, לזמן רב (וישן מספר הגדרות הלכתיות לכך); — ואילו שמעון התיר קשר, שהקושר התכוון להשאירו

למספר שעות בלבד. ההבדל הנובע מכך לשני המתירים, הוא לעיתים הבדל שבין חיים ומוות: ראובן התיר קשר, ועשה מלאכה מלי"ט אבות המלאכות; בעוד ששמעון הנו לכל היותר "פטור אבל אסור", ולעיתים אף מותרת התרת קשר שכזה לכתחילה (עיי' שו"ע או"ח ש"ז, א, ובהקדמת המשני"ב לסימן).

הנה לנו, שגם כאשר המלאכה היתה שווה, וגם מחשבת העושים היתה שווה — בכל זאת יתכן ויהיה ביניהם הבדל תחומי, בשל מחשבתם של אחרים.

מהי הסיבה לכל זאת? — אמרו חז"ל: "מלאכת מחשבת אסרה תורה" (ביצה יג:). לפי השקפת התורה — וכך רוצה התורה שנראה גם אנו את המציאות — בכל פעולה ובכל עשייה, שמור למחשבה החלק המכריע. מובן שבעולם המעשה, חייבת העשייה בפועל להיות הבסיס לכל — אבל שלמות המעשה היא במחשבת-האדם; המחשבה, שבה מתמקדת עליונות האדם על כל הברואים, היא המשלימה את מעשה-ידיו.

הצמדה רעיונית

רעיון זה — אותו נפתח בעזרת ה' בהמשך — הוא העילה לסמיכות שבפתיח פרשתנו, בה נסמך עניין חשבת למלאכת המשכן. התורה באה לומר, ששם שבמלאכת השבת המחשבה היא גורם עיקרי, הוא הדין גם במלאכת המשכן. כי התורה רוצה, שמלאכת המשכן תהיה מלאכת מחשבת. זאת אומרת: המשכן נמדד לא רק בזה שהאורגים ארגו על פי המידות שציוותה התורה, ותפרו את שצטוו לתפור — אלא גם בשאלה: איזו מחשבה השקיעו בעת העבודה.

ובזאת אגב, מושלמת ההקבלה ההלכתית שבין שני הנושאים: כשם שבמלאכות השבת, מספרן ואופן עשייתן — דהיינו הצד הגשמי שלהן — נלמד ממלאכת המשכן (שבת מט:), ואותן ל"ט מלאכות שבוצעו בהקמת המשכן, הן גם האסורות בשבת — כך יש גם שוויון בצד המחשבתי, הרוחני; "מלאכת מחשבת אסרה תורה" בשבת, מקביל לכך שגם מלאכת המשכן היתה מלאכת מחשבת.

ולענין, זהו פשט דברי ה' אל משה, בענין שתי חוברות-היריעות, שמהן מורכב גג המשכן: "וחיברת את היריעות אשה אל אחותה,

והיה המשכן אחד" (שמות כו, ו). הלא כל בר־דעת יכול לראות, שכאשר מכניסים את הקרסים בלולאות, הופכות כל היריעות לגוף אחד — ומה באות מילים אלה להשמיענו?
— אלא שהחיבור המלא, האיחוד המושלם, יהיה תלוי במחשבת האומן: אם הוא יתכוון שהכנסת הלולאות תהיה לקיימא — אִרְאָה "והיה המשכן אחד"; וְלֹא — לא ייחשב המשכן כגוף אחד. והתורה מזהירה כאן, שיש לבצע את חיבור היריעות על דעת להפוך את המשכן לגוף אחד, ורק אז יהיה זה משכן כתיקונו; משכן שראוי להשראת השכינה. ואם יעשה האומן את הפעולה הנדרשת בדיוק, אך ללא המחשבה הדרושה — לא יהיה גג המשכן אחד. יהיו אלה שתי חוברות־יריעות עיזים, שני גגות נפרדים, שביניהם מצויים אִרְאָלו קרסים ולולאות.

— ★ —

שפת הקודש

יש לנו בתורה מושג הנקרא: מלאכה, ומושג הנקרא: עבודה. מלאכה קשורה למילה: מלך; ועבודה, מתקשרת למילה: עבד. מלך ועבד, כידיע, הם מושגים המנוגדים זה לזה. מדוע מלאכה קשורה לשורש: מלך?
— משום שכאשר אומרים שהמלך בנה חומה סביב לעיר — ברור לכל שהוא לא הלך וחפר בעצמו והביא אבנים וכי, אלא שהוא החליט, הגיע למסקנה, שצריך לבנות חומה לעיר, ונתן הוראות ברוח זו לשריו ולפקידיו. אם כן, מה שפועל אצל המלך, היא ההמלכות שלו בפניו; הוא נמלך בדעתו שצריך לבנות כאן חומה. ולעומת זאת העבד — אין בפעולתו מחשבה כלל. הוא אינו יכול להחליט אם החומה תהיה ארוכה או קצרה, מרובעת או עגולה, אלא הוא מבצע בידיו, פעולות שעלו במחשבת המלך.

זוהו החילוק שבין עבודה למלאכה: מלאכה קשורה להמלכות בפנפ; למחשבתו של העושה. ואילו העבודה קשורה, לעבודת הידיים גרידא. מה שאסרה תורה לעשות בשבת, הוא דווקא מלאכה: "כל העושה בו מלאכה יומת", אומר משה לעם בַּרְדָּתו מן ההר; דווקא "מלאכת־מחשבת אסרה תורה". ואף שמוכן ופשוט, שאין כוונה לחייב מישחו על

שחשב לבצע מלאכה, אבל משמעות הדבר היא, שלא יהיה חיוב אם תהיה זו עבודה בלבד. כדי שפעולה תהיה אסורה בשבת, חייבים להצטרף שני המושגים יחדיו: המלאכה והעבודה.

בדיקה רוחנית

ובזה יוסבר כפל־לשון תמוה בפרשתנו:

בגמר מלאכת המשכן נאמר: "ככל אשר ציווה ה' את משה, כן עשו בני ישראל את כל העבודה. וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר ציווה ה' כן עשו, ויברך אותם משה" (שמות לט, מבג). אם הפסוק הראשון מעיד שבני ישראל עשו את כל העבודה "ככל אשר ציווה ה' את משה", לשם מה מאריך הפסוק השני לומר, שמשה ראה שאכן "עשו אותה כאשר ציווה ה' כן עשו"? הלא היה אפשר לכתוב בקיצור: וירא משה והנה עשו ככל אשר ציווה ה' את משה.

— אלא ששני הפסוקים מדברים בשני היבטים שונים לגמרי: הפסוק הראשון מוסר, ש"עשו בני ישראל את כל העבודה". זאת — יכול היה כל אחד לראות מיד. אם נצטוו לארוג יריעות, שאורכן עשרים ושמונה אמות ורוחבן ארבע אמות, יכול היה כל מי שעניינים בראשו ליטול אמת־מידה, למדוד, ולראות שאכן "עשו בני ישראל את כל העבודה"; פעולת־הידיים, המעשית, נעשתה כראוי. אבל כעת, בא הפסוק השני ומדבר על היבט אחר של העשייה: "וירא משה את כל המלאכה"; משה ראה — מה שרק משה יכול לראות ברוח קודשו — שלא רק עבודת הידיים נעשתה כהלכתה, אלא שגִּטְרָפָה אליה גם מלאכת המחשבה הראויה. משה התבונן בפנימיות המשכן, והבחין שהגג הוא אכן גג "אחד", מאוחד בשלימות. בני ישראל השקיעו בעבודה גם את לבם, וכל אומן, השקיע בכל תפר ותפר את הכוונות הנחוצות. ועל כך מעיד משה ברוח נבואתו, שבדיוק "כאשר ציווה ה' — כן עשו"; נעשה כאן השילוב המבוקש, של עבודת־הגוף ומלאכת־הנפש יחדיו.

ואכן, רק לאור התבוננות פנימית זו: "ויברך אותם משה". כי את ה"עבודה" המדוייקת, החומרית, יכול אולי גם אומן מצרי או פרסי לעשות; אבל את ה"מלאכה" — יכול רק חכם־לב מישראל לבצע, לזעל כך בירכס משה, שתשרה שכינה במעשי־ידיהם (במד"ר יב, ט). כי השראת השכינה, תלויה בכוונת־הלב שהנך משקיע בדברים. ושוב, אם

pe 6

(9) זכר לזמן של חסד

"ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למשה יהודה" (לה: 7)
 והחם סופר מפרש ע"פ המדרש — שלשה שמות נקרא לו לאדם, אחד
 מה שקוראים לו אביו ואמו, אחד מה שקוראים לו בני אדם, ואחד מה שקונה
 הוא לעצמו. וכן בצלאל, ע"י שקנה שם טוב וזה שיעשה מלאכת המשכן.
 והעם שעיזר השם הוא השם שקנה לעצמו הוא — כי מי שהולך בדרך ה'
 רק מחמת שלא לעצור אבותיו, יפוק עול התורה במות אבותיו. ומי שהולך
 בדרך ה' יען חי בסביבה טובה, גם הוא אפשר שיעזוב את דרכו הטובה
 כאשר יתרחק מחבורתם, ואלו הם שני שמות שאינם עיקרים — השם של אביו
 ואמו, והשם שקוראים אותו בני אדם. אבל השם שקנה לעצמו ע"י פעולותיו
 וטובותיו, וע"י הכרת ה', שם זה יקום לעולם. ועל זה אמר שלמה "טוב
 שם ממון טוב" — היינו השם שקנה לעצמו. וזהו כוונת הכתוב כאן —
 "ראו קרא ה' בשם" יען קנה בצלאל שם טוב לעצמו, לכן בחר ה' בו.

לא נתבאר ענין הנראה זה טיבה ותכונתה, ומה רצה לומר בזה בשבת.
ואפשר לפרש עפ"י מה שאמרנו במקום אחר באור הכתוב בקהלת
(י"ב ט') ויותר שהיה חכם עוד למד דעת את העם, ולא נתבאר
כלל מה שבה הוא לו ומה הריבויות. ויותר צריך באור מה שתלה זה
ברבויות כמה שה' חכם, דמשמע שיש איזו שייכות בין מעלת החכמה
ובין כמות הלמוד לעם.

דבר לאשורו.
ואמר הכתוב, דקהלת, עם היותו חכם מופלא, ה' לו עוד הכשרון ללמד
דעת את העם לפי ערך דעתם והשגתם ותפיסתם, מה שלסתם הכמים קשה
הדבר.

ועולה יפה המשך הלשון והענין, מילא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת. ועם זה נתן עוד בלבו את הכשרון להורות למי שדרוש, אשר כשרון תוראה זו מוכרח להמשך המלאכה, כמו שבארנו.

10) 10/10/10

